

DE WOLK ROND 'VEILLE TECHNOLOGIQUE' (1STE DEEL)

Dominique J.B. VANPÉE

redacteur / researcher Gosiau GCV

Gelet op de omvang van dit artikel, wordt het voorgesteld in twee delen, met toestemming vande auteur. Het eerste deel volgt hieronder, het tweede deel volgt in een later nummer van de Bladen voor Documentatie.

Vu la grandeur de cet article, il est proposé en deux parties, avec l'accord de l'auteur. La première partie est présentée ci-dessous, la seconde partie sera publiée dans un numéro ultérieur des Cahiers de la Documentation.

- In deze bijdrage kijken we door dunne historische lagen naar de ontstaansgeschiedenis van 'veille technologique' en gelijk(w) aardige Angelsaksische begrippen (competitive & strategic intelligence) binnen de ruime Belgische context - met inbegrip van wat ze in het buitenland meekregen. We houden rekening met de voorgeschiedenis van attendering en SDI als we de wolk vanuit de Nederlandse taal willen ontwarren.
- Dans cette contribution, nous examinerons la genèse du concept "veille technologique" dans le contexte belge, ainsi que les notions anglo-saxonnes similaires (competitive & strategic intelligence). Nous tiendrons compte de l'historique de la veille et des systèmes de Diffusion Sélective de l'Information (DSI) lorsque nous clarifierons les différents termes utilisés en néerlandais.

Verhoudingen tot een term

Vraag aan de gemiddelde Vlaming wat 'veille technologique' is, en je krijgt mogelijks de gekste vertalingen als men niet durft toegeven dat men er nog nooit van hoorde. Maar niet enkel de gemiddelde Vlaming... De gemiddelde Vlaamse (wetenschappelijke) bibliothecaris of documentalist scoort meestal niet beter tenzij hij ergens in een of andere cursus er wat over zag. En hierdoor dit typisch Franse begrip kan plaatsnemen tegenover een Nederlandstalig of Engelstalig – dat niet altijd dezelfde lading dekt... Misschien even tijd om hierover onszelf en enkele mensen die met taal bezig zijn te 'bevragen' want...

Passende alternatieven tussen vertaling en vertaalslag?

De *Bladen voor Documentatie* willen een speciaal nummer over 'veille technologique' samenstellen. We hebben allen de indruk dat we op een of andere manier 'weten' (aanvoelen) waar wij het over hebben, wij mensen uit de informatie- en documentatiesector, als we deze term gebruiken. Zeker onze Franstalige collegae.. Tot we moeten definiëren, omschrijven, ... het probleem begint al bij de vertaling. En welk gebied wordt ermee afgedekt? Is er enige historiek op dit vlak, met andere woorden: dekt de term en dekken de termen errond – die zich in dit deel van het informatie-, intelligence-, kennis/knowledge- en documentatielandschap bevinden – (nog) steeds dezelfde lading(en)?

Wij merkten dat ook anderen problemen hebben met de vertaling – want gaat er niet wat verloren qua idee, inhoud bij de vertaling van de term? En Nederlanders die van schoenwinkels destijds 'schoentiekens' durven

te maken hebben soms een andere verhouding tot de Nederlandse taal dan de Vlamingen.

Op het forum *Wordreference* gaat een van de 'threads' over 'watch-veille'.

Zo stelt petoe (senior member) op 30 december 2014 met als moedertaal Nederlands - Vlaams:

"Hallo,

Ik vind het moeilijk om passende alternatieven te vinden voor samenstellingen met 'watch' uit het Engels (of 'veille' in het Frans), in de betekenis van 'volgen, bijhouden, observeren, in de gaten houden' en de personen die zich ermee bezighouden (watcher).

(...)

Ook de vertaling van watch/veille is niet zo eenvoudig. Mijn Van Dale vertaalt 'veille technologique' als 'het bijhouden van de laatste technologische vernieuwingen'. Dit is wel juist, maar misschien wat omslachtig. Zou er geen beter alternatief bestaan? Voorts heb je in het Frans ook bvb. veille informationnelle, veille documentaire, veille concurrentielle, veille stratégique, veille juridique, veille politique enz. Op Google vond ik combinaties als technologische bewaking, technologiebewaking, documentaire waak, juridische bewaking, maar is dit nog wel correct Nederlands? Het lijkt me zo klakkeloos overgenomen."

Hij krijgt als eerste antwoord: "Dat zijn inderdaad tenenkrommende vertalingen. De correcte vertaling zou 'wacht' zijn ('bewaking' is eerder 'surveillance' (FR, EN), 'guardiance' (EN) of 'garde' (FR), afhankelijk van de context), maar in het Nederlands wordt dit niet als zodanig gebruikt. (...)" van Yellow online (senior member) Berlin, Germany met als taaloptie 'Dutch Belgium' op dezelfde dag.

Enige dagen later – op 2 januari 2015 – reageert Thomask (senior member) [Belgium – Dutch] uit de buurt van Kortrijk: "Die watcher-alternatieven lijken mij inderdaad prima. Ik had ook aan 'observator' gedacht, maar eh... De watch/veille: ik moet eerlijk bekennen dat de Franse termen mij zowat onbekend zijn, maar ik zie geen parallel in het Engels met watch. Of zijn die er toch? Via Engelse equivalenten van die 'veille' belanden we misschien bij goeie Nederlandse vertalingen... Trouwens, gaat dat niet vaak over 'surveillance', toezicht?"

Petoe neemt het draadje terug op en stelt op 2 februari 2015: "Toezicht zou je misschien kunnen interpreteren als 'controle', wat verder gaat dan enkel 'volgen', maar het kan wel in sommige contexten. Zoals in het Engels spreken we soms ook van monitoring en follow-up, in België ook 'opvolging', iets 'opvolgen' (<http://taaladvies.net/taal/advies/vraag/1432/>). Een voorbeeld dat ik vond is social media monitoring: het proces van het bijhouden en analyseren van uitingen in de sociale media (Wikipedia). En blijkbaar bestaat er ook zoiets als kwaliteitsbewaking, het toezien op/waken over de kwaliteit (cfr. Wikipedia, Google), maar dit bewaken kan dan inderdaad niet worden gecombineerd met termen als informatie, technologie, documentatie enz."

Op 2015-02-02 komt er ook nog een reactie van bibibiben (senior member) Amsterdam Dutch – Netherlands: "Veille kan in dit verband wel met monitoring vertaald worden. Geen Nederlands woord, maar het is in elk geval in Nederland wel een vrij gebruikelijk woord. Bewaking en toezicht hebben wellicht als nadeel dat ze onvoldoende tot uitdrukking brengen dat hier voornamelijk gaat om het nauwgezet volgen van een ontwikkeling."¹

Attending en 'Selective Dissemination of Information' (SDI)

Destijds (eind jaren 1980) – toen er in het SCK.CEN nog een kettingprinter stond naast een omgebouwde typemachine die gebruikt werd om databankondervragingen te doen en er via consoles met de STAIRS-software van IBM gezocht kon worden binnen de catalogus die draaide op een mainframecomputer – waren er al mogelijkheden die nog steeds gekend zijn, zelfs binnen de 'veille technologique'. Er was attending via inhoudstafels van tijdschriften.

Deze vorm van proactief zijn werd in de jaren 1980 in de provinciale bibliotheekschool van Brussel (Anderlecht) onderwezen naar het model, zijnde Bibliotheek en documentatie. Handboek ten dienste van de opleidingen: "Veelal zal de bibliothecaris de vragen niet afwachten, maar de antwoorden reeds ongevraagd verstrekken. Zelfs kan hij trachten informatie

te bieden die de gebruiker van pas komt zonder dat deze zich van het bestaan daarvan eigenlijk bewust was dat alles vraagt dikwijls om gebruikersonderzoek. De bibliothecaris moet weten in welke richting hij zijn dienstverlening moet uitbouwen. En hoe beter hij die dienstverlening maakt, des te groter zal de erkenning worden voor de bibliotheek. Wordt het gericht attenderen op literatuur eventueel met inschakeling van de computer: SDI (Selective Dissemination of Information), op grond van in overleg met de gebruiker opgestelde, echter dikwijls eenzijdige of snel door de ontwikkeling van de taak der gebruikers achterhaalde interesseprofielen te gecompliceerd of te duur, dan kan gedacht worde[n] aan collectieve attending door 'current awareness service', het vermenigvuldigen van inhoudsopgaven van andere tijdschriften, het laten circuleren van tijdschriften, enz."²

Attending

Wie krijgt er de dag van vandaag niet 'ter attending' een e-mail zoals menig gebruiker van de KU Leuven bibliotheken van welke publicaties hij/zij in bezit

Fig. 1: Attending inhoudstafels vaktijdschriften bij de Vlaamse overheid – Bron: <<https://overheid.vlaanderen.be/attending-inhoudstafels-vaktijdschriften>>

van hen heeft en dient te verlengen als hij/zij deze werken nog langer wil blijven lezen.

Het sluit bijna nadeloos aan bij attending als "het attent maken op een op stapel staande of pas verschenen publikatie, alsmede op media-events die in de nabije toekomst zullen plaatshebben. Dit kan gebeuren via een nieuwsbrief, een persbulletin enz."³ en bij uitbreiding kan het gaan om inhoudstafels van net verschenen tijdschriftnummers, een typische bibliotheek- en documentatieactiviteit (Fig. 1).

Maar daarbuiten waren er destijds al bijvoorbeeld de attendingsdiensten en SDI-abonnementen die door PUDOC (zelfstandig documentatiecentrum geboren uit de bibliotheek van de Landbouwhogeschool en de afdeling Documentatie van het Ministerie van

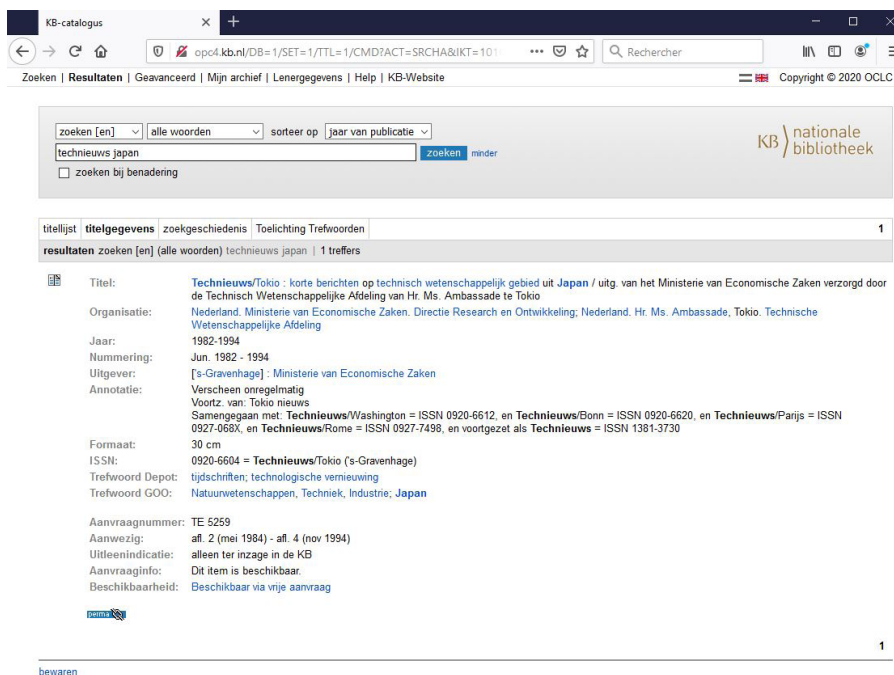

Fig. 2: *Technieus Tokio* uit de collectie(s) van de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag (Nederland)

Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening in Nederland in 1957) manueel en met behulp van computersystemen verzorgd in de jaren 1980: "Ten behoeve van de manuele attendering wordt geput uit de collectie van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool (...) en ten behoeve van de computerattendering wordt geselecteerd uit bibliografische bestanden van derden." Met dit laatste doelde men bijvoorbeeld op informatiesystemen of databases als AGRIS (World Agricultural Information Service) van de FAO (Food and Agricultural Organization), Excerpta medica en INIS (International Nuclear Information System) van het IAEA (International Atomic Energy Agency).⁴

Later – in de jaren 1990 – zouden er bijvoorbeeld door uitgevers diskettes tegen betaling opgestuurd worden – bij voorbeeld door Elsevier – van nieuwe toegevoegde bibliografische referenties rond specifieke topics, een voorbeeld was er een met current awareness rond 'global (environmental) change'. Nu nog is deze uitgever actief met bijvoorbeeld:

CABS/Elsevier Biobase

*Current Awareness in Biological Sciences (CABS) is a bibliographic current awareness database of biological research worldwide. Over 1,900 primary research journals are scanned by specialized scientific editors each month.*⁵

Wetenschappelijke of technologische attachés

Maar er waren daarnaast destijds ook tijdschriften die circuleerden en via informatie vergaard door wetenschappelijke of technologische attachés ter plaatse in een soort van attenderingsbulletin terecht kwamen. Het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken publiceerde zo informatie over specifieke vakgebieden (technologie en/of toegepaste wetenschap) of landen (Japan, USA, ...). Gelukkig hielden bepaalde bibliotheken omwille van hun bibliotheekbeleid bij (Fig. 2 & 3).

België had op bepaalde ambassades of consulaten technologische attachés rondlopen. Eén ervan was de fysisch en doctor in de wetenschappen Martin Hinoul. Hij nam deze functie waar van 1984 tot 1990 in het Belgisch Consulaat Generaal te Los Angeles en daarna van 1990 tot 1998 vanuit de Belgische Ambassade te Washington DC. Hij kan hierdoor "makkelijk de nestor - of moeten we zeggen: éminence grise - van het Belgische technologiebeleid" genoemd worden.⁶ Via hem en anderen werd er toen voor het Belgische niveau (voor het eerst?) aan 'technologiebewaking', ... of 'veille technologique' gedaan. Niet dat er op het vlak van technologie al niet eerder spionage of intelligence was om te kijken hoe een ander het deed en daar niet enkel van te leren maar ook te kopiëren...⁷ In de tijd van koning Leopold II was België een van die landen die dat deed, recenter kennen we voorbeelden uit Japan en China. Na enige tijd verbeterde de namaker trouwens vaak het origineel...

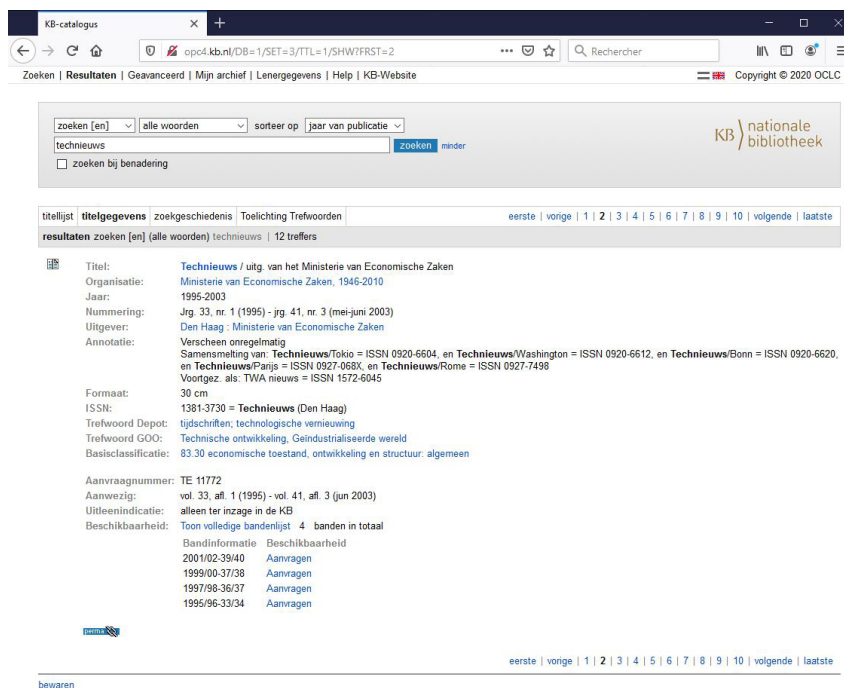

Fig. 3: Technieus van het (Nederlandse) Ministerie van Economische Zaken uit de collecties van de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag

Bedrijfsspionage

Maar naast de industriële spionage die dus al eeuwen oud is en vaak in het landsbelang gebeurde en gebeurt, kan men nu door het feit dat sommige bedrijven niet echt met landen geassocieerd worden of zelfs supranationaal zijn onder een andere hoek er naar kijken en spreken over bedrijfsspionage. *Wikipedia* omschrijft dit als "het zich als spion toe-eigenen van informatie over een bedrijf of over de activiteiten van dat bedrijf, met het doel die informatie ten voordeel te doen komen aan een ander bedrijf of een andere instantie. Bedrijfsspionage kan op uiteenlopende manieren worden uitgevoerd. De middelen kunnen variëren van persoonlijke infiltratie tot geavanceerde elektronische technieken."⁸ Maar ook overheden – zelfs bevriende buitenlandse – blijven nog steeds in het wetenschappelijk, economisch en technologisch potentieel van Belgische bedrijven geïnteresseerd. De journalist Kristof Clerix gaf voorbeelden hiervan (in het Luikse). Het hoort trouwens tot het takenpakket van onze Belgische inlichtingsdiensten (Veiligheid van de Staat / VSSE en Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid / ADIV) om hierrond te werken.⁹

SCIP

In 1986 werd in Washington, D.C. de Society of Competitive Intelligence Professionals (SCIP) opgericht. Het kreeg zijn hoofdzetel in Alexandria, Virginia, USA. De financiële crisis van 2007-2008 zorgde ervoor dat er nauwelijks nog financiële reserves waren bij deze vereniging die toen al enige tijd internationale

chapters had naast de chapters in Noord-Amerika. Hierdoor ging men in 2009 over tot een merge met het Frost & Sullivan Institute. Op 8 juli 2010 besliste de board of directors om de naam van de organisatie te veranderen, het werd Strategic and Competitive Intelligence Professionals.¹⁰

Ondertussen had SCIP ooit eens een Belgian chapter en was er later ook nog sprake van een Benelux chapter¹¹ De titel van het artikel in het nummer 15 van *Veille* van juni 1998 was sprekend voor wat betreft de activiteiten van SCIP en mensen die werkten rond 'competitive intelligence' in België: "Nous avons créé SCIP en même temps que se crée la profession." Toch waren er al voorlopers – Belgische leden zonder lokaal chapter voor de oprichting in ons land. Bij voorbeeld: Jo Vandenhende (Bekaert) en Dominique Vanpée (VITO)¹¹. Over het Benelux chapter kan men in "Competitive intelligence and senior management" van Josèph Rodenberg het volgende lezen – buiten het feit dat hij chairman (voorzitter) was: "in 2003 and 2005 SCIP Benelux, the Society of Competitive Intelligence Professionals, organised two events with the objective of getting together with the competitive intelligence professionals based in the Benelux countries."¹²

SIS Belgium & AGSI

Ondertussen had Marc Borry – een van de initiatiefnemers van het Belgian chapter van SCIP – reeds wat extra's gezien in 'intelligence stratégique'. Want in het Dossier "L'intelligence économique" van de *Bladen* voor

documentatie brengt hij in zijn bijdrage uit 2005 "De la veille à l'intelligence économique" als lid van de Société d'Intelligence Stratégique (SIS Belgium)¹³.

Eerder was er binnen Europa naast het 'Amerikaanse' SCIP ook een organisatie die zich met competitive intelligence bezighield: de Association for Global Strategic Information (AGSI, UK) startte in 1992 "to serve the community of people with interests in the fields of strategic information and competitive intelligence." Deze vereniging publiceerde naast de door haar georganiseerde conferenties het Journal of AGSI¹⁴.

Conclusie

De wolkjes melk (termen en begrippen) in de koffie (veille technologique) zijn nu door een gewone gebruiker

aangebracht. Een eerste aanzet: sleutelbegrippen, het (ver)taalbegrip zijn nu duidelijk. Maar wat als de professioneel - een barista - verder kijkt en merkt dat er nog heel veel termen - soms na enige tijd terug van weggeweest - rond de term 'veille technologique' kijken en ermee vermengd worden/werden soms opschuiven/opschoven naar het vlak van de 'intelligence'. Daarover zal het in een volgende bijdrage gaan.

Einde van het eerste deel

Dominique Vanpée

Tommestraat 63
3040 Ottenburg (Huldenberg)
dominiquevanpee@gmail.com

Février 2020

Noten

1. Watch-veille. Op het net : *Forum Wordreference*, <<https://forum.wordreference.com/threads/watch-veille.2947575/>> (bezocht op 2019-12-26).
2. Sicking, L.M.C.J. Het personeel in een speciale bibliotheek. In: Sneiders, P ; van Heist, J. ; Koops, W.R.H. ; Mathijssen, A.H.H.M. en van Wesemael, A.L. (red.). *Bibliotheek en documentatie. Handboek ten dienste van de opleidingen*. (Bibliotheek en documentatie ; 1). Deventer : Van Loghum Slaterus, 1984, 3e herz. en vermeerderde dr., p. 610. De term SDI kwam 5 keer voor in dit handboek. Op p. 36 wordt SDI omschreven als nieuwe term binnen 'ons vak'.
3. Attendering - de betekenis volgens Journalisten en zettters. *Ensie* - <<https://www.ensie.nl/journalisten-en-zettters/attendering>> (bezocht op 2020-02-10).
4. Cohen, Ester Z.R. Documentatie-instellingen. In: Sneiders, P ; van Heist, J. ; Koops, W.R.H. ; Mathijssen, A.H.H.M. en van Wesemael, A.L. (red.). *Bibliotheek en documentatie. Handboek ten dienste van de opleidingen*. (Bibliotheek en documentatie ; 1). Deventer : Van Loghum Slaterus, 1984, 3e herz. en vermeerderde dr., p. 51-52.
5. Terug te vinden op <<https://www.elsevier.com/publisher-relations>> (bezocht op 2020-02-05).
6. Cassauwers, Tom. Innovatie-expert Martin Hinoul: "Silicon Valley is een financieel beest geworden, met technologie heeft dat nog weinig te maken". In: *Innoveren*, 2018-11-28, op het net : <<https://www.bloovi.be/artikels/innoveren/2018/martin-hinoul-de-nestor-van-het-belgische-techbeleid-silicon-valley-is-een-financieel-beest-geworden-met-technologie-heeft-dat-nog-weinig-te-maken>> (bezocht op 2020-02-10).
7. Een interessante studie over hoe men destijds te werk ging: Cotte, Michel. *De l'espionnage industriel à la veille technologique*. (Sciences humaines et technologie). Besançon : Presses universitaires de Franche-Comté et Belfort: Université de technologie de Belfort-Montbéliard, 2005, 294 p.
8. Bedrijfsspionage. Op het net: *Wikipedia*, <<https://nl.wikipedia.org/wiki/Bedrijfsspionage>> (bezocht op 2020-02-10).
9. Clerix, Kristof. Vrij spel. *Buitenlandse geheime diensten in België*. Antwerpen : Manteau (Standaard uitgeverij), 2006, 349 p. Op de bladzijden 86-93, "De vloek van Sart-Tilman": slachtoffers waren: Centre Spatial de Liège, Keyobs, BEA (pv LI17LA185596/2003), BATS (Belgian Advanced Technology Systems), EVS, AMOS, Greisch Ingénierie, Star Informatic, BMC Software and PI². Cools, Marc. Inlichtingendiensten en het wetenschappelijk potentieel. In: Cools, Marc ; Dassen, Koenraad ; Libert, Robin ; Ponsaers, Paul (eds.). *De Staatsveiligheid. Essays over 175 jaar Veiligheid van de Staat = La Sûreté. Essais sur les 175 ans de la Sûreté de l'État*. Brussel : Politeia, 2005, pp. 313-320 ; Steenlant, Jan ; Ven, Caroline. Het belang van de inlichtingendiensten voor de bescherming van het economisch potentieel van onze bedrijven. In: Cools, Marc ; Dassen, Koenraad et al. *De Staatsveiligheid* (op. cit.), pp. 321-328 ; Ven, Caroline. Het belang van de inlichtingendiensten voor de bescherming van het wetenschappelijk en economisch potentieel van onze bedrijven. In : Petermann, Simon ; Claes, Willy (eds.). *De inlichtingendiensten in België en de nieuwe bedreigingen = Les services de renseignements en Belgique et les nouvelles menaces*. Brussel : Politeia, 2005, pp. 135-143 ; Libert, Robin. De vrijwaring van het wetenschappelijk en economisch potentieel. In: Petermann, Simon ; Claes, Willy (eds.). *De inlichtingendiensten in België* (op. cit.). Brussels : Politeia, 2005, pp. 145-152. Een interessante studie over de VSA: Penenberg, Adam L. ; Barry, Marc. *Spooked. Espionage in corporate America*. Cambridge (MA, USA) : Perseus Publishing, 2000, xvi+188 p. De Belgische Staatsveiligheid geeft het zelf ook aan op haar eigen webstek: Wetenschappelijk en economisch potentieel (WEP). Op het net : VSSE, <<https://www.vsse.be/nl/wat-we-doen/dreigingen/spionage/wetenschappelijk-en-economisch-potentieel-wep>> (bezocht op 2020-02-14).

10. Strategic and Competitive Intelligence Professionals. Op het net: *Wikipedia*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Strategic_and_Competitive_Intelligence_Professionals> (bezoekt op 2020-02-14).
11. De inhoudstafel naar het desbetreffende nummer waarin het artikel over SCIP Belgium opgenomen werd : <https://www.veilemag.com/Numero-15-Juin-1998_r166.html> (bezoekt op 2020-02-14). Een specifieke link naar het desbetreffende artikel: <https://www.veilemag.com/SCIP-Belgium-Nous-avons-cree-SCIP-en-meme-temps-que-se-cree-la-profession_a981.html> (bezoekt op 2020-02-14).
12. Rodenberg, Josèph H.A.M. *Competitive Intelligence and Senior Management: "The Best Solution to where to Place the Office of Competitive Intelligence is on a Par with Functions that Report Directly to the Board"*. Delft : Eburon, 2007, p. 115.
13. Borry, Marc. De la veille à l'intelligence économique. In: *Cahiers de la documentation = Bladen voor documentatie*, 2005/1 (maart 2005), p. 32-34, op het net: <https://www.abd-bvd.be/wp-content/uploads/2005-1_Borry.pdf> (bezoekt op 2020-02-14).
14. Woods, John A. and Cortada, James (eds.). *The knowledge management yearbook 2000-2001*. Boston (MA, USA) : Butterworth Heinemann (Routledge), 2000, p. 450.